

Hvordan vinne hjertene for de verdiene vi er satt til å ivareta?

Moss og Rådes arbeid med kommunale jordvernstrategier

Stine Lilleby og Harald Urstad

Moss
kommune

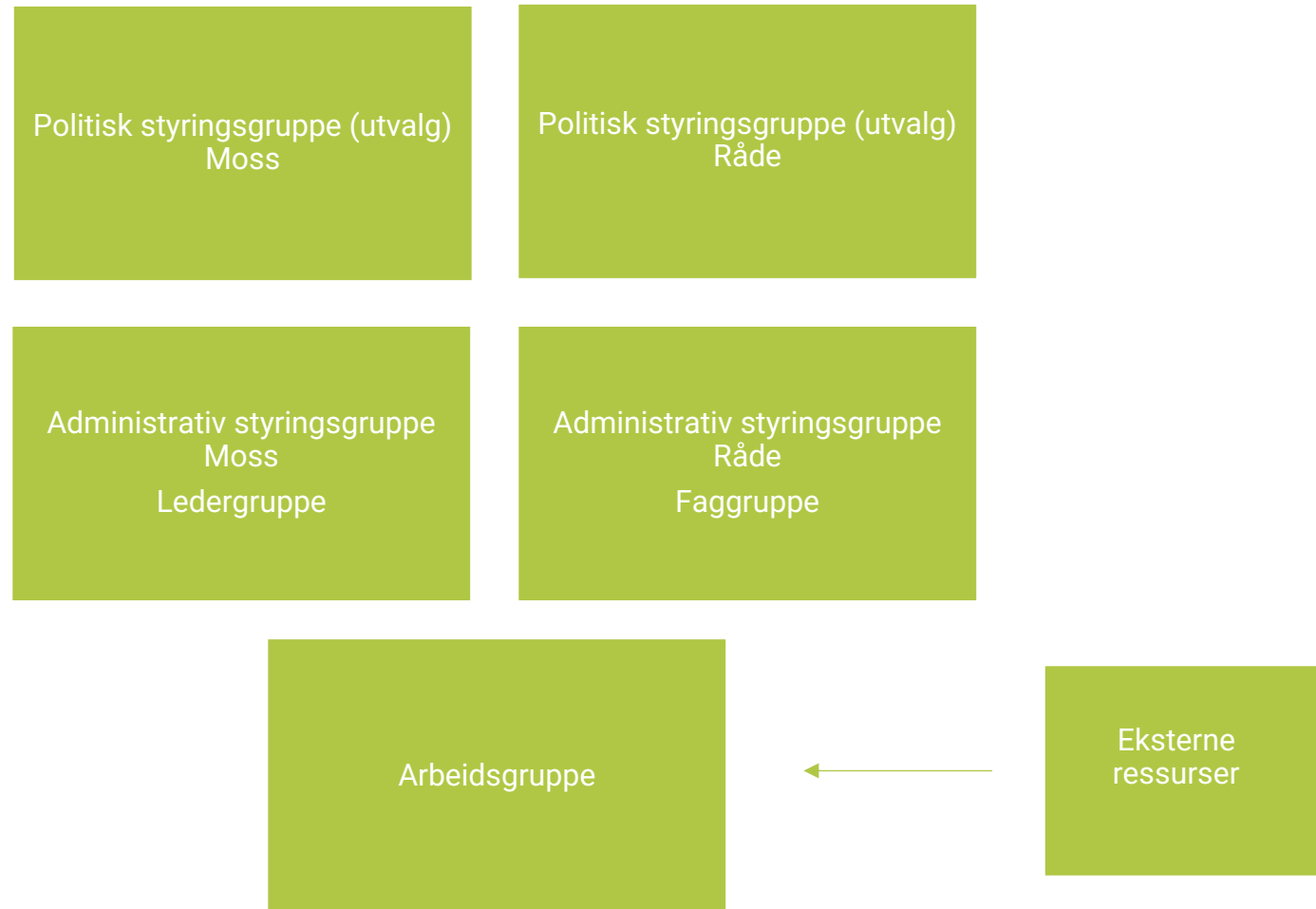
Råde
kommune

Prosjekt jordvernstrategi

- ✓ **Interkommunalt samarbeid**
 - Moss og Råde
- ✓ **Temaplan**
 - Ikke juridisk bindene, men politisk vedtatt
- ✓ **Tilskuddsmidler**
 - Ved oppstart i 2023: 550.000 kr

Organisering

Vårt ønske

✓ Mål

- Lage en felles jordvernstrategi for de to kommunene, som **blir brukt** og **øker bevisstheten om viktigheten** av temaet

✓ Utgangspunktet

- Dårlig kommuneøkonomi – ingen midler til prosjektet
- Politisk flertall opptatt av vekst og boligbygging
- Lite kunnskap om viktigheten av matjord

Kunnskapsgrunnlag som grunnmur for strategien

Foto: Erling Fløistad/ NIBIO

NIBIO
NORSK INSTITUTT FOR
BIOØKONOMI

Landbruksforvaltningen i
Moss og Råde

Norges miljø- og
biovitenskapelige
universitet

Kunnskapsgrunnlag for jordvernstrategi for
Moss og Råde kommuner

NIBIO RAPPORT | VOL. 10 | NR. 107 | 2024

Arne Bardalen og Kjetil Fadnes (NIBIO), Kristine Lien Skog (NMBU), Stine Lilleby, Harald
Urstad og Egil Holmsen (Moss og Råde kommuner)

Fakta

I Norge har vi bygd ned mer areal enn det arealet vi kan dyrke korn på.

Dyrket mark

Sammenlignet med mange andre land har Norge veldig lite dyrket mark.

NORGE

3 %

dyrket mark

TYSKLAND

47,7 %

dyrket mark

DANMARK

62 %

dyrket mark

Kilde: Dyrkbar jord og nydyrking, kompensasjon.
Nibio og FN-sambandet

Bare en prosent av arealet egner seg til å dyrke menneskemat.

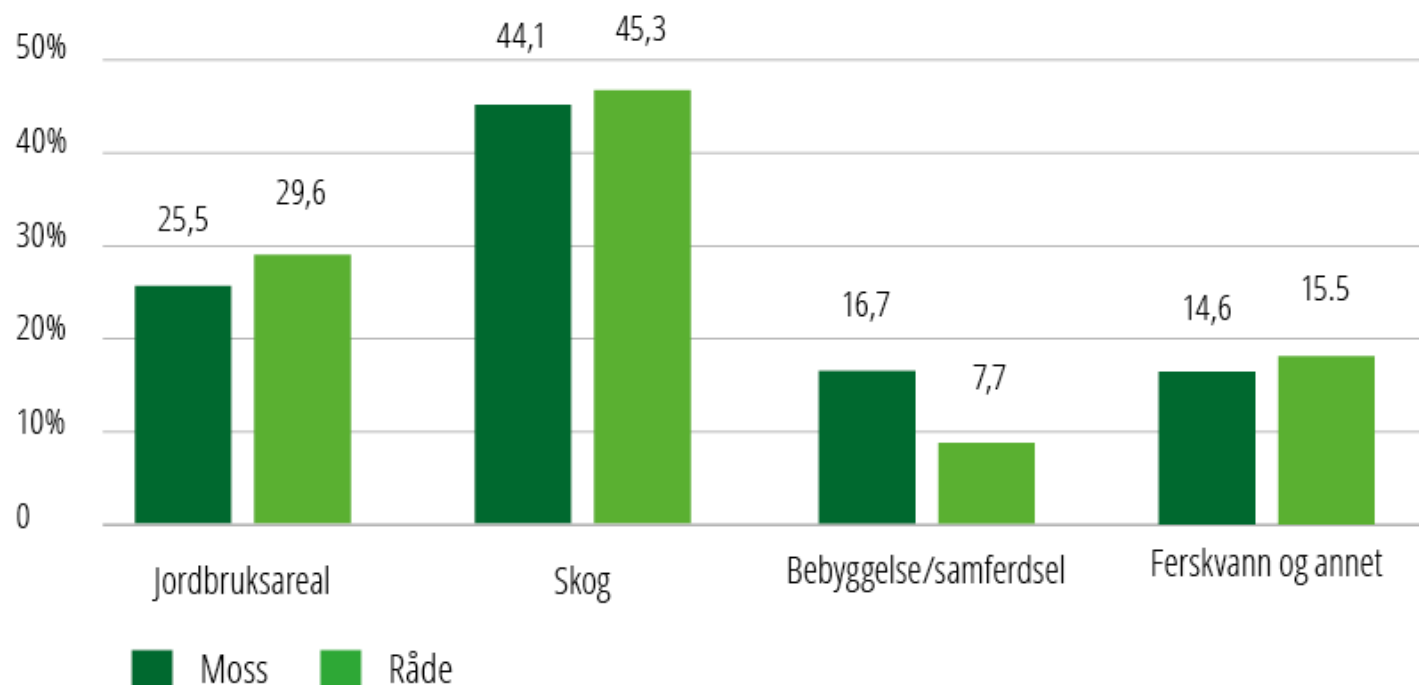
Av den ene prosenten er det enda mindre areal som er egnet til å dyrke grønnsaker, frukt og bær.

Unike arealer

I Moss og Råde er all jord av god eller svært god kvalitet.

Arealfordeling Moss og Råde kommuner

Mellom 25 og 30 % av arealet i våre to kommuner er jordbruksareal, det er en veldig stor andel, og så å si alt er av topp matjordskvalitet.

Til sammenlikning er Norges jordbruksareal, kun 1 % matjordkvalitet.

98 % av jorda i Moss og Råde er av god eller svært god kvalitet og Norges beste jordressurser
Områdene utenfor raet er Norges indrefilet som matjord
Jorda her har vært grunnlaget for matproduksjon i over 4000 år
Den gode jorda har vært avgjørende for både bosetting, kulturarv og næringsliv
Denne jorda er vår viktigste ressurs også i fremtiden, selve livsgrunnlaget

Foto: Erling Fløistad / NIBIO

Produksjonsvolum 2023

- ✓ 156 millioner poteter
- ✓ 26,2 millioner gulrøtter
- ✓ 31,72 millioner løk
- ✓ 8,8 millioner beter
- ✓ 2,38 millioner slangeagurker
- ✓ 44,5 millioner brød
- ✓ 7,65 millioner egg
- ✓ 1,9 millioner kg kjøtt
- ✓ 1,15 millioner liter melk
- ✓ Og mye mer...

**Nok til hele
Østfolds
befolkning**
54,5 millioner
kg mat årlig

Jordbruket i Moss og Råde produserer matvarer til førstehåndsverdi på 800 millioner kroner årlig.

Verdiskapningen målt etter pris i butikk tilsvarer 3,5-4 milliarder kroner, hvert år.

Dette dekker konsumet av norske grønnsaker for 420 000 personer, eller omtrent 7,3 % av nasjonalt konsum.

Foto: Erling Fløistad/ NIBIO

NIBIO
NORSK INSTITUTT FOR
BIOØKONOMI

Landbruksforvaltningen i
Moss og Råde

Norges miljø- og
biovitenskapelige
universitet

Kunnskapsgrunnlag for jordvernstrategi for
Moss og Råde kommuner

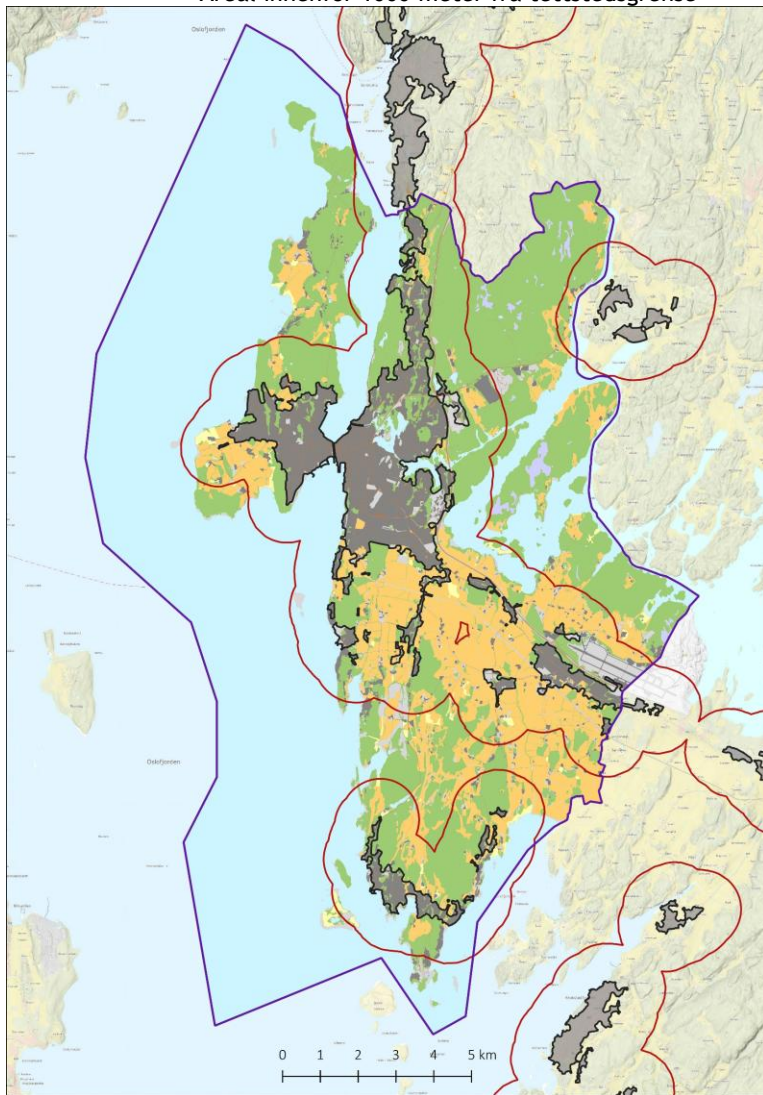
NIBIO RAPPORT | VOL. 10 | NR. 107 | 2024

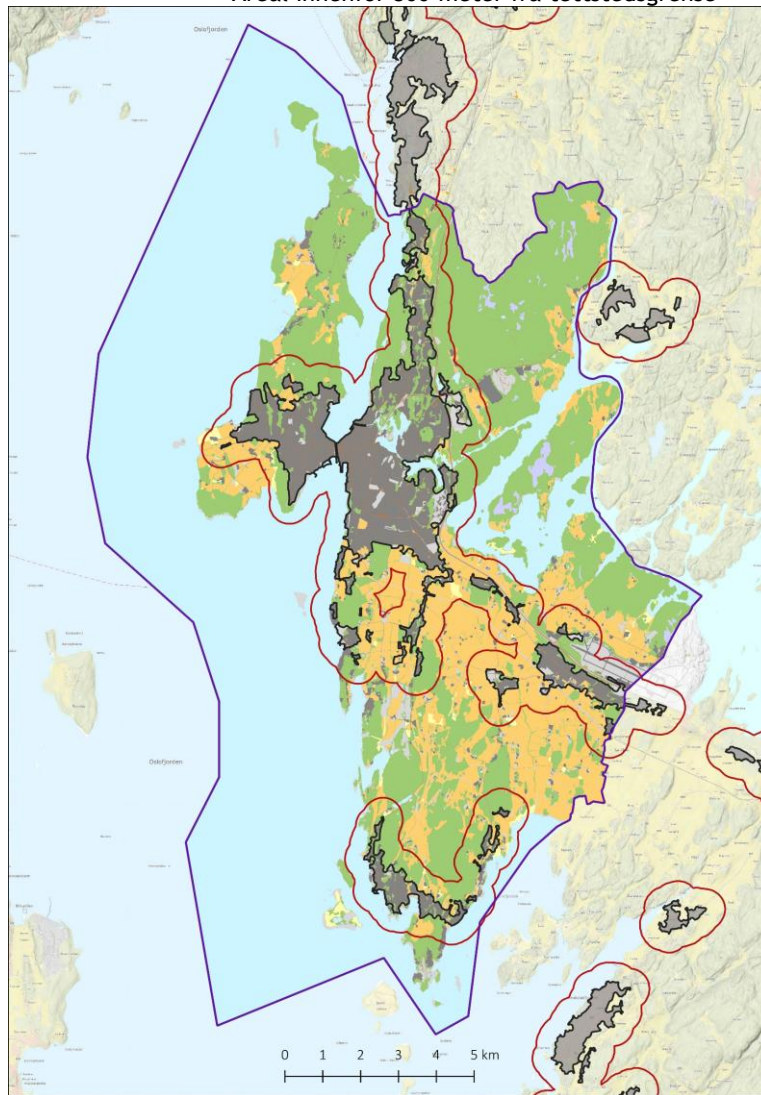
Arne Bardalen og Kjetil Fadnes (NIBIO), Kristine Lien Skog (NMBU), Stine Lilleby, Harald Urstad og Egil Holmsen (Moss og Råde kommuner)

Tettstedsnært jordbruk

Areal innenfor 1000 meter fra tettstedsgrænse

Areal innenfor 500 meter fra tettstedsgrænse

	Totalt	I tettsted	500	1000
Fulldyrka	32 231,41	4 617,69	14 502,71	23 276,97
Overflatedyrka	27,37	-	-	1,56
Innmarksbeite	1 497,18	43,06	546,68	909,29
Sum	33 755,96	4 660,74	15 049,40	24 187,82
Andel innanfor		13,8 %	44,6 %	71,7 %
Andel mellom*			30,8 %	27,1 %

*Mellom: hhv mellom tettstedsgrænse og 500 m sone (30,8 % av totalt jordbruksareal i kommunen) og mellom 500 og 1000 m sone (27 % av totalt jordbruksareal i kommunen)

Moss
kommune

Nedbygging

I Moss og Råde er det bygd ned over 700 dekar dyrka jord siste 10 år

	Nedbygd	Omdisponert
	Snitt pr. år siste 11 år	KOSTRA, snitt pr. år siste 9 år
Moss	30 - 40	11
Råde	30 - 40	3

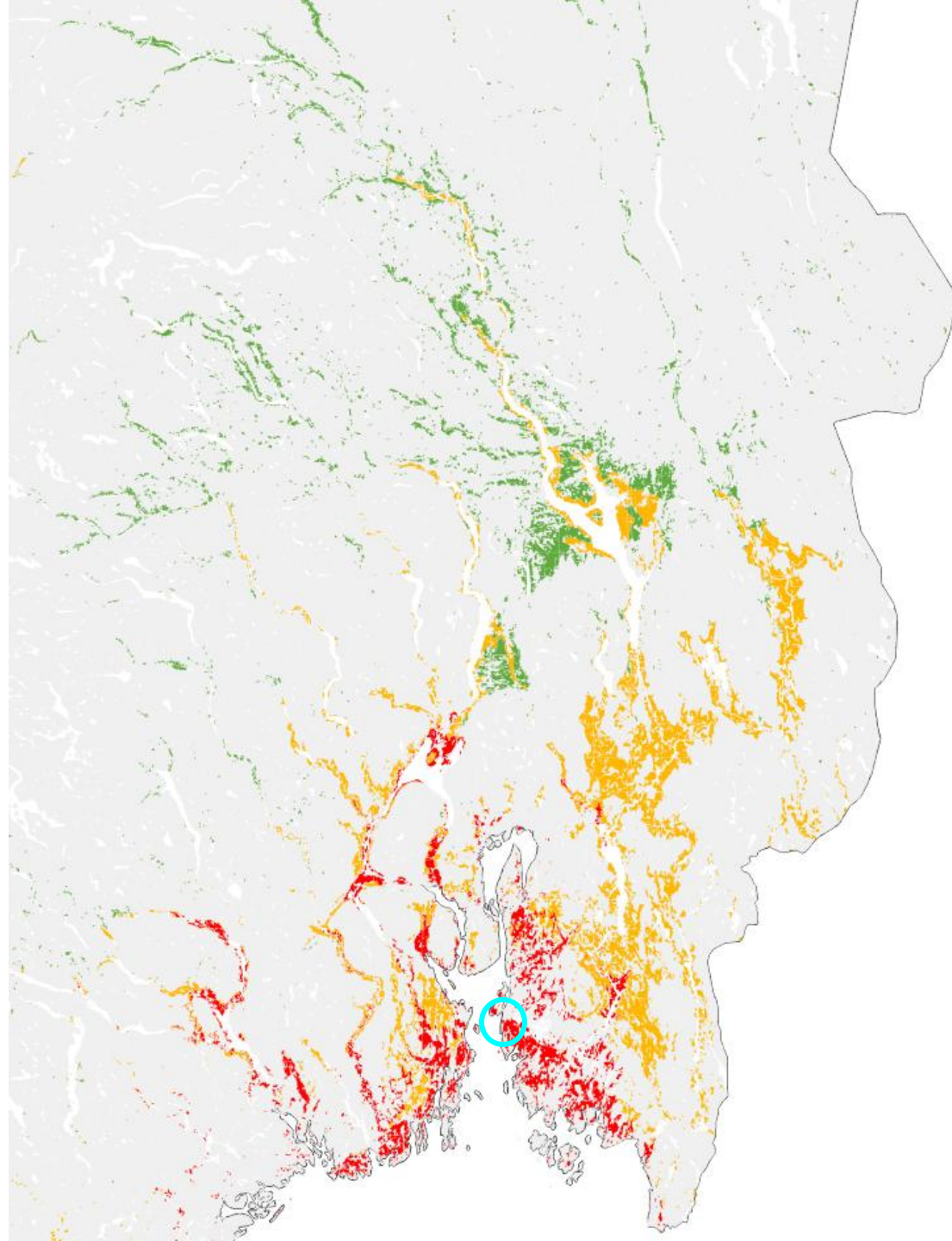
Tall i dekar

Foto: Oskar Puschmann/ NIBIO

Nedbygging

- Godt egna for matkorn
- Marginalt egna for matkorn
- Ikkje egna for matkorn

Konsekvenser for matproduksjon

Siste 10 år:

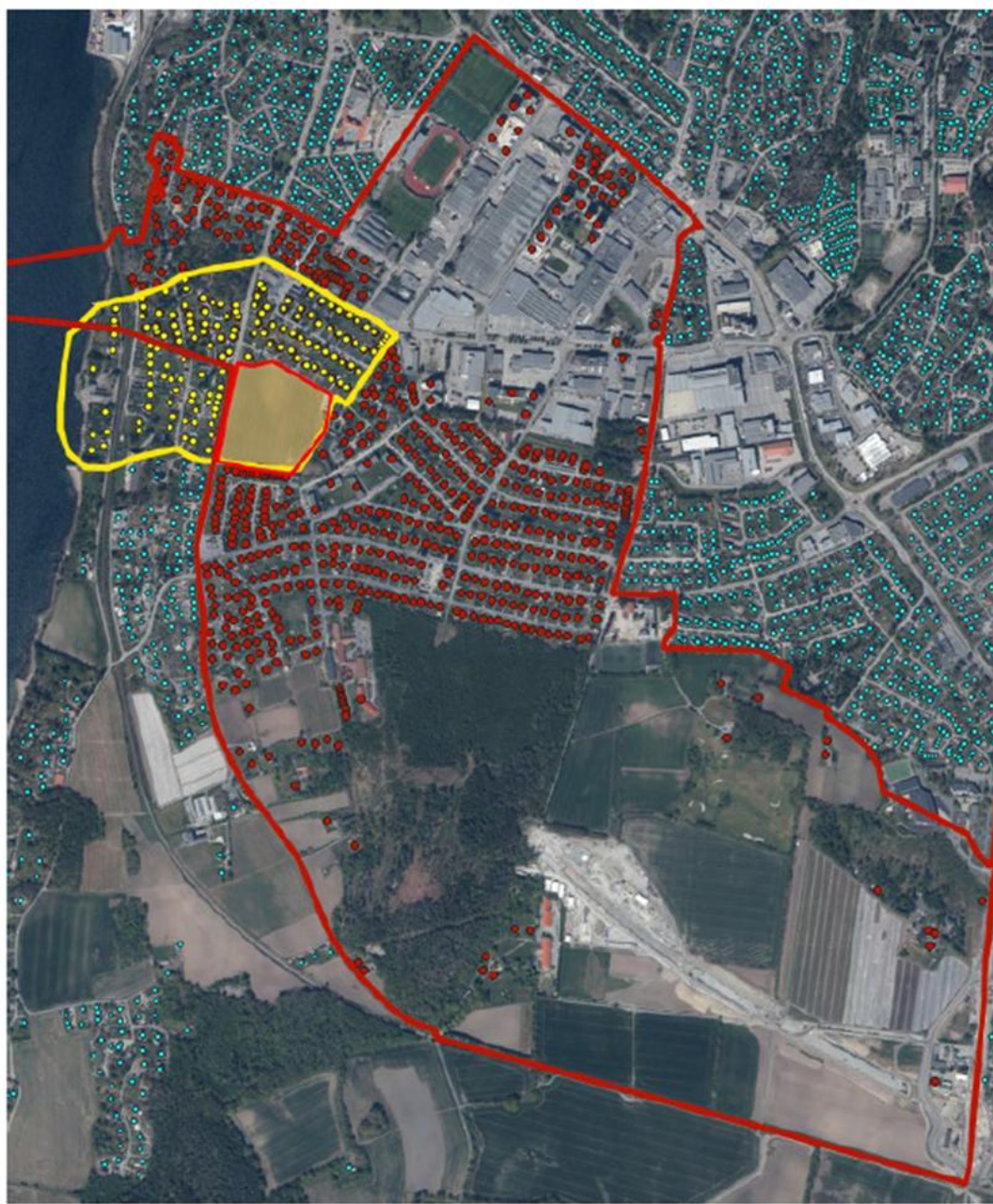
- Kunne gitt poteter til 50 000 personer
- 2000 personer kunne overlevd på poteter fra disse jordene
- Tapt førstehandsverdi ved grønnsaksproduksjon: 27 300 000 kr. årlig
- Kapitalisert verdi over 680 mill. kr. (2,4 mrd. kr)

Foto: Morten Gunther / NIBIO

Figur 7.16 I Moss er det hvert år bygd ned jordbruksareal som kunne dekket potetkonsumet for alle personene bosatt i grunnkretsene Malakoff, Skarmyra, Klommesten 2 og Klommesten 3 til sammen.

Figur 10.18 Illustrasjonen viser hvor mange husstander som kan få sitt konsum av matkorn (gul) og potet (rød) dekket av produksjonen på jordet ved Kallum.

Formidling av kunnskapsgrunnlaget

✓ Visuelt

- Film med animasjon og film fra jordbruksarealer i kommunene

✓ Tekst

- Kunnskapsgrunnlag fullversjon. Populærvitenskapelig kortversjon som passer sammen med selve strategien.

✓ Medvirkning

- Politikertreff hvor kunnskapsgrunnlaget blir presentert

Kortversjon av Kunnskapsgrunnlaget

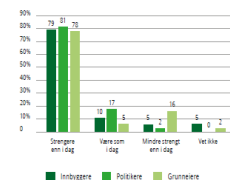

Feil utvikling

Tre grunner hvorfor jordvern er særlig viktig i Moss og Råde:

- 1. Samfunnsikkerhet og matsikkerhet forutsetter jordvern**
Jordbruksarealer og jordsmonn med god kvalitet er avgjørende for stabil norsk matproduksjon. Jordvern styrker matsikkerheten i Norge og gjør oss mindre utsatt for sviktende produksjon og ustabile forsyninger av mat- og fôrvarer fra andre land. Jordbruksarealene i Moss og Råde er blant landets beste og derfor særlig viktige for norsk matsikkerhet.
- 2. Bærekraftige matsystemer krever jordvern**
Å bevare gjenværende jordbruksarealer og beskytte jordsmonnets kvalitet i Moss og Råde er en forutsetning for at arealforvaltningen er i tråd med bærekraftsmålene.
- 3. Jordvern gir verdiskaping**
Jordvern er en forutsetning for verdiskaping som bygger på den gjensidige avhengigheten mellom primærprodusent og matindustri. For produksjon av matkorn, grønnsaker, frukt og bær er arealer med den best egnede jordkvaliteten og i de beste klimasonene, som Moss og Råde, spesielt viktige.

Bør vernet av matjord bli strengere enn i dag?

Det er bred enighet om strengere vern av matjord i Moss og Råde. Politikere, befolkning og grunneiere står samlet, ifølge kortspørreundersøkelse fra 2024.

Det nasjonale målet tillater maks 6 dekar nedbygging årlig i Moss og Råde, men kommunene har i snitt bygget ned 35 dekar siste tiår – seks ganger mer enn minimumskravet.

I juni 2023 vedtok Stortinget å begrense omdisponering av jordbruksareal til maks 2000 dekar årlig innen 2030. For å illustrere dette kan maksimumstallet forkortes etter kommunens andel av landets jordbruksareal. For Moss og Råde betyr dette en grense på rundt 6 dekar årlig, inkludert areal til samferdselsprosjekter.

Strategi for bevaring av matjord i Moss og Råde kommuner

Matjord i særklasse

Jordbruket i Moss og Råde produserer matvarer til en samlet førstehåndsverdi på over 790 millioner kroner årlig. Det produseres grønnsaker nok til å dekke konsumet av norske grønnsaker for 420 000 personer, eller omtrent 7,3 % av nasjonalt konsum. I tillegg produseres det matkorn nok til å dekke konsumet for over 100 000 personer og poteter til mer enn 220 000 personer. Totalt dekker matproduksjonen i Moss og Råde konsumet av norske matvarer til over 300 000 personer hvert år.

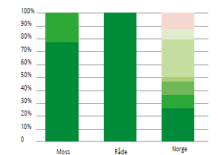
98 % av jorda i kommunene er av god eller svært god kvalitet og representerer noe av Norges beste jordressurser. Områdene utenfor ræet er Norges indrefillet når man snakker om matjord. Jorda her har vært dyrket kontinuerlig i over 4000 år og har vært avgjørende for både bosetting, kultur og næringsliv for øvrig i denne regionen. Jorda har vært i bruk til matproduksjon fra yngre steinalder og frem til i dag, og vil være vår viktigste ressurs også i fremtiden. En ressurs vi alle er avhengig av, selve livsgrunnlaget.

Areal under press
Matjordarealer som ligger nær tettsteder er særlig utsatt for utbyggingsspress. I Moss ligger hele 70 % innenfor 1 km fra tettsteder, i Råde 40 %, i snitt i Norge ca. 25 %. Det betyr at i våre områder vil en trenge ekstra sterkt jordvern.

Den beste matjorda
Mulighetene for å drive matproduksjon er avhengig både av jordas egenskaper, driftstekniske og klimatiske forhold.

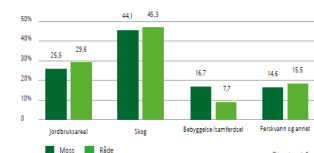
Sen hveten er en sort som krever lang vekstsesong og kan sees som eksempel på potensialet for å oppnå matkornkvalitet. For landet under ett er bare rundt 1/3 av jordbruksarealene godt egnet for dette formålet. I Moss er potensialet over 70 % og i Råde 54 %, altså begge steder betydelig bedre enn landet generelt. For dyrking av mais er det gode forhold i 26 % av jordbruksarealene i Norge, men utrolig 99 % av arealet i Råde og 80 % i Moss.

Potensial for dyrking av mais

Grafen viser at jordbruksarealene i Moss og Råde er gunstige for produksjon av matplanter, her illustrert med mais.

Arealfordeling Moss og Råde kommuner

Mellom 25 og 30 % av arealene i våre to kommuner er jordbruksareal, det er en veldig stor andel, og så dårlig som i alt er av topp matjordskvalitet.

Til sammenligning er Norges jordbruksareal, kun 7 % matjordskvalitet.

Strategi for bevaring av matjord i Moss og Råde kommuner

A group of people are walking through a dimly lit, modern interior space, possibly a hallway or a public area. The lighting is a mix of cool blue and warm red, creating a dramatic atmosphere. In the foreground, a man in a red tank top and dark pants is walking towards the camera. Behind him, a woman in a light blue shirt and dark pants is walking, followed by another person in a dark shirt. The background is dark and out of focus, with some architectural lines visible.

POLITIKERTREFF

6. MAI 2025

Matjordløftet
~~Jordvernstrategi~~
for Moss og Råde

Forslaget ble en offensiv jordvernstrategi for Moss og Råde

Ambisiøst jordvernmål

**Øke det totale arealet av
matjord og sikre god jordhelse
for fremtidig matproduksjon**

Gjennomføres ved å tilbakeføre jordbruksarealer som er omdisponert i kommunale planer og ta i bruk igjen arealer som har gått ut av drift.

Side 6 & 7. Matjordløftet

✓ Hensikt

- Introdusere hovedstrategi, fra jordvern til Matjordløftet!

✓ Vinkling mot leserne

- Få leserne enda mer interessert og stolte over kommunenes satsning

✓ Teknikk

- Egen logo og betegnelse – Matjordløftet
- Bruker samme bilde som på forsiden

Vi lanserer Matjordløftet

I Moss og Råde vil vi ta ansvar for matjorda vår. Vi vil vise vei og sette en ny standard for bevaring av matjord i Norge. Det er mulig å få både vekst i matjord og samtidig utvikle våre kommuner på en god måte. Vi vet vi har støtte i befolkningen og nå er det på tide at noen kommuner er litt tydelige, derfor lanserer vi Matjordløftet.

Bærekraft på alvor – Moss og Råde setter matjord først

Med Matjordløftet setter vi våre kommuner tydelig på kartet. Vi vil sette en ny standard og vise at det å satse på matjord ikke er en motsetning til utvikling, tvert imot.

Vi ønsker å utvikle møteplasser for alle progressive krefter som støtter oss, forankre arbeidet i hele befolkningen.

Bedrifter som tar bærekraft på alvor vil naturlig støtte oss og vi vil søke løsninger for å få frem i lyset alle de som avstår fra å benytte matjord til sine arealbehov.

Dette er et arbeid som favner flere enn bare landbruksaktørene. Det berører alle i våre kommuner på en positiv måte og viser at Moss og Råde er to kommuner som tar sitt bærekraftsarbeid på alvor. Noe vi alle kan være stolte av.

Tre hovedgrep

- ✓ Solid kunnskapsgrunnlag
- ✓ Strategidokument og kortversjon av kunnskapsgrunnlag
- ✓ Formidling og medvirkning

Formidling av positive effekter

Strategien vil kunne brukes aktivt til å profilere kommunene blant annet som

- ✓ Ansvarsfulle innen matsikkerhet og beredskap
- ✓ Fremoverlente innen bærekraft
- ✓ Aktive og nyskapende

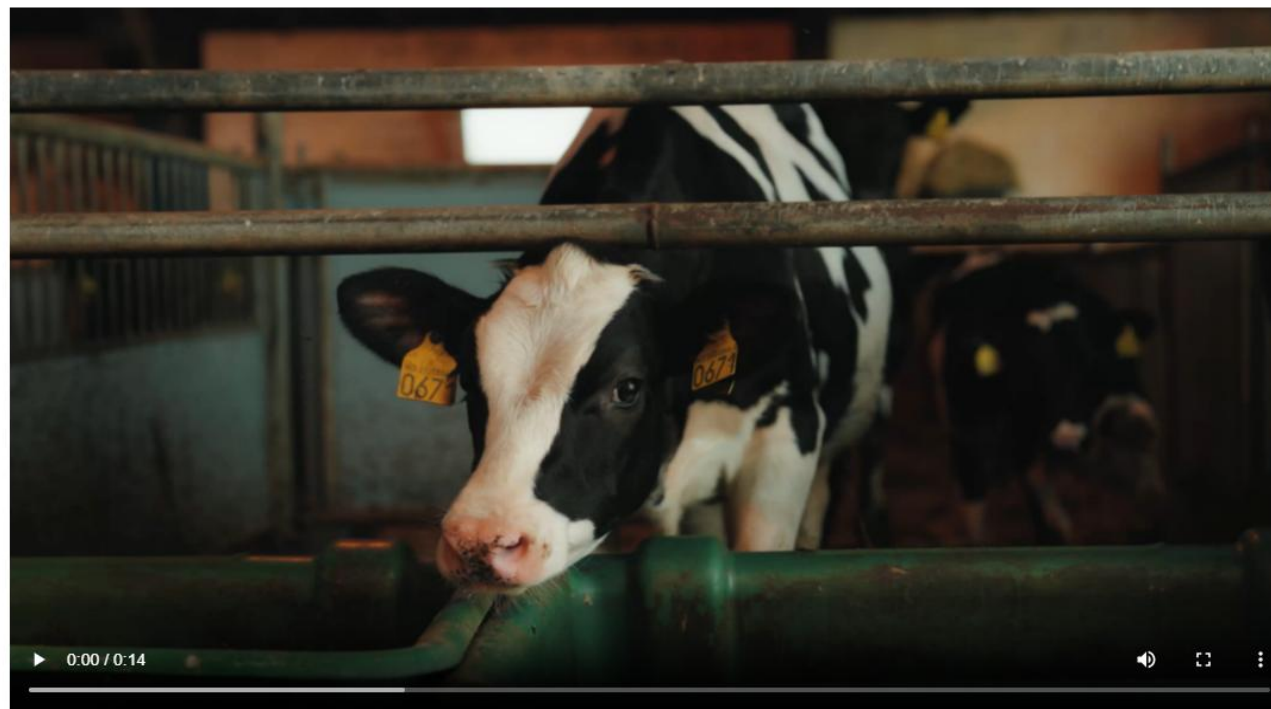
Kan derfor bidra til økt både nærings-, bosteds-, og besøksattraktivitet, brukt riktig fremover.

Formidling: Undervisningstilbud til ungdomskolene

Matjordløftet

Lokalmaten starter i bakken

Før maten havner på kjøkkenbenken, vokser den i jorda vår. Råde har noe av den beste matjorda i landet, en ressurs som gir oss trygge råvarer og arbeidsplasser. Ved å ta vare på jorda, tar vi vare på både lokalmaten og lokalsamfunnet.

Matjord er en ressurs vi ikke kan gjenskape. Når vi bygger den ned, mister vi litt av evnen vår til å produsere trygg, lokal mat. Derfor er jordvern ikke bare et kommunalt valg, – det er et valg for framtida vår.

Det er egentlig ganske enkelt: Mindre matjord gir mindre mulighet til å produsere den maten vi trenger. Råde har et ansvar, og en mulighet, til å bevare en av våre viktigste verdier. Sammen kan vi sørge for at kommende generasjoner også har mat på bordet fra egen region.

Råde tar et historisk Matjordløft

Råde kommune har høsten 2025 vedtatt Norges mest ambisiøse [jordvernstrategi](#). I september 2025 stemte kommunestyret enstemmig for et Matjordløft som setter en ny standard for hvordan vi tar vare på den viktigste ressursen vår – matjorda. Dette er en av landets mest fremoverlente strategier, med tydelige mål og klare prioriteringer for framtidens matproduksjon.

Resultat

✓ Råde kommune

- Enstemmig vedtak av Matjordløftet i september 2025.

✓ Moss kommune

- Ble utsatt i påvente av ny arealstrategi. Endelig behandlet i KS i går kveld. Strategien vedtatt, men med politiske justeringer.

Vi jobber videre med å gjennomføre tiltak i strategien, kreativ kunnskapsformidling mens vi har et sterkt fokus på formidling og synlighet.

Hvordan vinne hjertene for de verdiene vi er satt til å ivareta?

Kunnskap om nærområdenes verdi
Formidling som treffer målgruppen
Medvirkning / involvering
Proessen er viktig
Samarbeid med ekstern aktør

